

Dyrevelferdsmelding: TINEs innspill til beskrivelse av dagens dyrehold for produksjonsdyrene storfe og geit

Generelt

Forrige dyrevelferdsmelding trekker fram en rekke tall (produksjon, antall besetninger m.v.) som beskriver datidens husdyrhold. Disse tallene har naturlig nok endret seg mye. Vi henviser til Statistiksamling fra Ku- og Geitekontrollen for oppdatert tallgrunnlag (<https://medlem.tine.no/media-filer/statistiksamling-ku-og-geitekontrollen-for-2022>). Ved ønske om tallgrunnlag som ikke kommer fram i denne kan TINE kontaktes.

Våre innspill tar utgangspunkt i forrige dyrevelferdsmelding og peker på områder hvor vi har identifisert behov for oppdatering.

Storfe

I forrige stortingsmelding nevnes Helstjenesten for Storfe som «et apparat for forebyggende helsearbeid». Forebyggende helsearbeid i den enkelte besetning tilbys i dag dels gjennom varemottakernes egne rådgivere, dels av praktiserende veterinærer (i varierende grad). Helsetjenesten for Storfe er i dag en del av Animalia og jobber på et overordna nivå.

Dyrevelferdsprogrammet for storfe blei starta i 2022 og det er privatpraktiserende veterinærer som gjennomfører besøk hver 16.mnd <https://www.animalia.no/no/Dyr/storfe/dyrevelferdsprogram-for-storfe/>

Historikk

Storfeets biologi

Kapitlet i forrige dyrevelferdsmelding inneholder generelt bakgrunnsstoff om naturlig adferd, og vi har ikke identifisert at det er nødvendig med endringer.

Betydning og omfang

Omfanget av ammekuproduksjon har økt betydelig de siste 20 årene. Når det gjelder mjølkeproduksjon har antall kyr blitt redusert, mens innslaget av andre mjølkekuraser enn NRF har økt (spesielt Holstein og Jersey).

Produksjon og driftsopplegg, herunder omtale av ku, kalv, ungdyr, okse, melkeproduksjon, kjøtt osv.

Viser til Statistiksamling fra Ku- og Geitekontrollen for oppdatert tallgrunnlag. Det er grunn til å tro at andelen besetninger med spesialisert mjølkeproduksjon (fôrer ikke opp egne oksekalver) har økt, og at en del av disse kalvene fôres opp i spesialiserte framfôringsbesetninger. Det er sannsynligvis større variasjon mellom storfebesetninger nå enn for 20 år siden. Dette tatt i betraktning an en vurdere i den nye stortingsmeldinga om det er hensiktsmessig å lage egne beskrivelser f.eks for følgende grupper: spesialisert mjølkeproduksjon, ammekuproduksjon, framfôringsbesetninger og kombibesetninger.

Innredningssystemer

Viser til Statistiksamling fra Ku- og Geitekontrollen for oppdatert tallgrunnlag.

Båsfjøs

Det bør legges til grunn i den nye meldinga at båsfjøs utfases fortløpende fram mot 2034, og at dette fortsatt er et viktig dyrevelferdstiltak. Flere endringer i holdforskriften er gjeldende fra 2024, blant annet krav om kalvingsbinge og utvida beitetid.

Mjuk liggeplass er forskriftsfesta, og mest vanlige løsnings er båsmatter i gummi.

Kutrener bør av hygienemessige årsaker være tillatt så lenge båsfjøs er tillatt, men fokus bør økes på riktig bruk, og dette er derfor nå et eget sjekkpunkt i DVP storfe. Båsfjøs som klarer å holde tilfredsstillende renhold uten bruk av kutrener bør få positiv anmerking i DVP. Mer om dette her: [https://www.buskap.no/journal/2022/6/m-950/Er det gode rutiner for bruk av kutrener?](https://www.buskap.no/journal/2022/6/m-950/Er-det-gode-rutiner-for-bruk-av-kutrener?)

Løsdrift

Det har nå vært bygd løsdriftsfjøs i Norge i 40 år, og standarden har utvikla seg kontinuerlig. Dette gjør at det er stor variasjon mellom løsdriftsfjøs mtp. areal, utforming og tekniske løsninger.

NMBU-prosjektet Kutrivsel har vurdert ca 150 besetninger med løsdriftssystem etter Welfare Quality-protokollen, og vil kunne gi verdifull informasjon om framtidige prioriteringer.

Fôringliggebås

Fôringliggebås har liten utbredelse i norsk mjølkeproduksjon, men har fått fornya aktualitet i forbindelse med løsdriftskravet. NIBIO og TINE samarbeider om et prosjekt hvor en vurderer dyrevelferden hos kyr oppstalla i fjøs med fôringliggebås for å kunne gi gode råd til mjølkeprodusenter som vurderer denne løsningen. Resultater fra karlegginga forventes innen utgangen av 2023.

Oppstalling kalv

Oppstalling av kalv har utvikla seg i takt med at driftsapparatet har blitt modernisert. Prosjektet Quality Calf ved veterinærinstituttet undersøkte ulike sider ved kalvestell, og resultatene kan være nyttige i arbeidet med ny dyrevelferdsmelding (se f.eks [https://nvt.vetnett.no/journal/2020/9/m-498/Nytt om kalvestell](https://nvt.vetnett.no/journal/2020/9/m-498/Nytt-om-kalvestell))

Gulvtype og bingearreal

Mange av kvigene har i dag tett og mjukt liggeunderlag. Det gjelder også i større og større grad okser. Nybygg bygges utelukkende med liggebåse/tett underlag til kviger iht. forskrift.

Klima

Tradisjonelle båsfjøs har relativt lite luftvolum, mens nye løsdriftsfjøs har god takhøyde og generelt bedre luftkvalitet. Det er likevel stor variasjon i inneklimate og luftkvalitet både mellom og innad i fjøs. Siden forrige dyrevelferdsmelding har utviklinga gått i retning større innslag av naturlig ventilasjon, delvis åpne fjøs («gardin» e.l.), og i fjøs bygd med mekanisk ventilasjon har mer stillegående og effektive vifter blitt tatt i bruk.

Kravet om å bygge med tett forbindelse mellom gjødselkjeller og fjøsrom er oppheva (på forslag fra næringen i 2017). Bakgrunnen for dette er at vi har mer kunnskap om når og hvorfor gjødselgassforgiftning skjer, og har derfor lagt mer fokus på funksjonelle krav som også ville gjelde for de eksisterende fjøsene med åpen forbindelse.

Fôr og vann

Avsnittet om fôr og vann (6.2.2.5) i forrige dyrevelferdsmelding trenger oppdatering for å dekke nyere produksjonsformer, særlig automatisk mjølkning.

Kalv og ungdyr

TINEs brosjyre [Godt kalveoppdrett 0-3 mnd](#) kap 4, 12 og 13 inneholder fagstoff som kan være nyttig for arbeidet med ny dyrevelferdsmelding.

Samvær mellom ku og kalv er et område som får stor oppmerksomhet både hos produsenter og i forskningsmiljøene. Prosjektet Succeed undersøker ulike sider ved denne praksisen og er en kilde til informasjon om fordeler og ulemper (<https://www.vetinst.no/forskning-innovasjon/pagaende-forskningsprosjekter/funksjonelle-losninger-for-kontakt-mellom-melkeku-og-kalv>).

Iht. dagens regelverk er det obligatorisk med kalvingsbinge i båsfjøs fra 2024.

Når det gjelder praksis mht. kalving i løsdriftsbesetninger kjenner vi ikke til undersøkelser som kan gi tilsvarende informasjon som distriktsveterinærens miljøundersøkelse gjorde ved forrige dyrevelferdsmelding. Erfaringer fra felt tilsier at det kalving foregår i løsdrifta i enkelte besetninger.

Oppbinding av spedkalv anses ikke som en relevant problemstilling under dagens forhold.

Inngrep

Geno antar at 30-40 av NRF-populasjonen er kolla. Når det gjelder avhorning er vårt inntrykk at regelverksetterlevelsen god (alder og bruk av lokalbedøvelse og smertestillende), og at det i hovedsak brukes varmluftspistol.

Når det gjelder kastrering er omfanget begrensa under norske forhold (se statistikkksamling). Kastrering kan gjøres samtidig med avhorning.

Fysisk helse

Oppsummert:

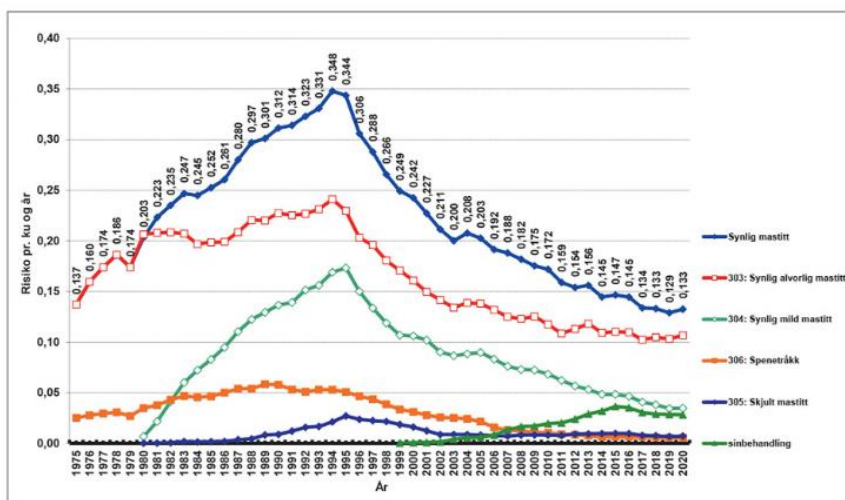
- Registreringer av sykdom – essensielt at dette videreføres og videreutvikles
- Produksjonssykdommene relatert til føring er redusert, samt mastittforekomsten
- Kalve – og klauvlidelser har økt i moderne fjøs (større + løsdrift)
- Biosikkerhet internt og eksternt blir viktigere. Livdyrforflytning øker – infeksjoner som gir stor lidelse kan spre seg raskt.
- Viser til statistikkksamling for Ku- og geitekontrollen ved ønske om å tallfeste sykdomsforekomst.

Norge innførte i 1975, som det første land i verden, en landsomfattende helsekortordning for melkekyr. Hver ku har sitt eget individuelle helsekort hvor samtlige behandlinger for sjukdom eller fruktbarhetsproblemer noteres, fra kalvestadiet til slakt. Fra 2010 ble veterinærene pliktig til å rapportere medisinbruk i til produksjonsdyr. Dyrehelseportalen ble opprettet av næringa til dette formålet. Denne kommuniserer med kukontrollen, som gjør at sykdomsbehandlinger rapporteres direkte fra veterinæren. I 2022 ble 96% av behandlingene rapportert direkte fra veterinær. På grunn av helsekortsystemet og gode rapporteringsrutiner har man en særdeles god oversikt over helsetilstanden hos norsk storfe. Det bør være et mål at disse systemene videreføres og videreutvikles.

Situasjonen er god når det gjelder forekomst av alvorlige smittsomme sykdommer. Også en rekke mindre alvorlige infeksjonssykdommer, som er vanlig forekommende i mye av Europa, er ikke påvist i Norge. Eksempler: BVD, Mycoplasma bovis, Paratuberkulose. Det gode samarbeidet mellom landbruksmyndighetene, forvaltning og forskningsmiljøene, samt lojale bønder, har gjort utryddelse av flere viktige (økonomi + dyrevelferd) infeksjonssykdommer mulig.

Med nye driftsformer (løsdrift, større besetninger) og økt kunnskap om fôring? har fôringsbetingede produksjonssykdommer blitt betraktelig redusert. Forekomsten av ketose og melkefeber er lavere, spesielt i moderne driftsformer. Livdyrhandelen har økt → mer flytting av smitte og alvorlige infeksjonssykdommer (smittsomme klauv lidelser, smittsom mastitt, resistente bakterier) mellom besetninger. Løsdrift gir flere mulige smittekontakter internt på gårdene, som stiller større krav til sykdomsovervåking (f.eks. jurhelsestyring, klauvskjæring/overvåking)

Mastitt er fortsatt den vanligste årsaken til antibiotikabehandling av melkekyr, men forekomsten er mer enn halvert mellom 1993 og 2013 (figur, [https://www.buskap.no/journal/2022/3/m-4154/Overblikk s% C3% B8rger for framgang og suksess i jurhelsearbeidet](https://www.buskap.no/journal/2022/3/m-4154/Overblikk%20%C3%B8rger%20for%20framgang%20og%20suksess%20i%20jurhelsearbeidet)).

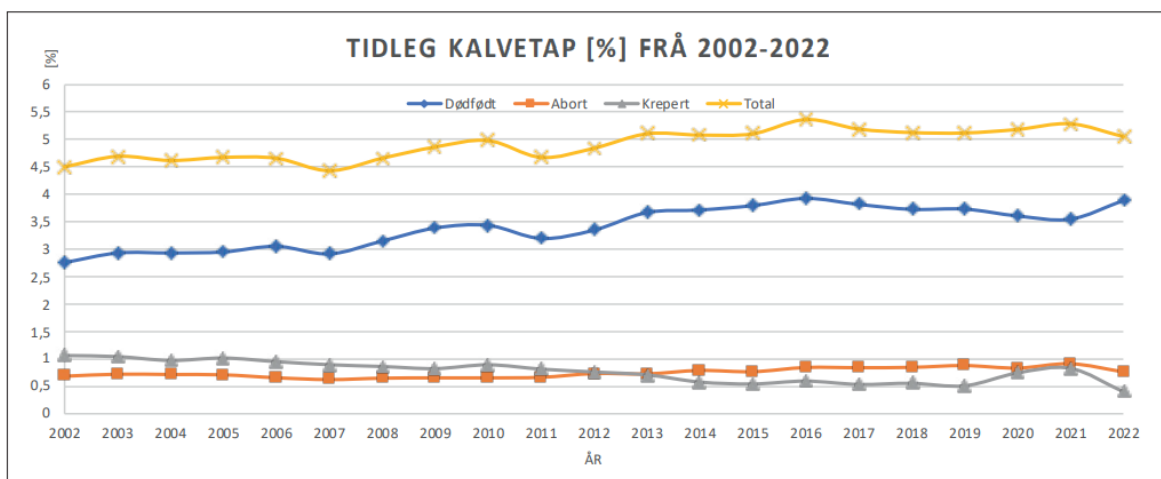

Figur. Utvikling i mastitt 1975 - 2020.

Fruktbarheten er gjennomgående bedre hos NRF-kua enn hos mange andre melkeraser. Kalvingsvansker er registrert med knapt 1,3 tilfeller per 100 årskyr.

Kukontrollen gir også god oversikt over dødfødsler, tidlig kalvedød, sykdom og utrangeringsårsak hos kalv. Her har vi sett en negativ trend (Figur og [https://www.buskap.no/journal/2022/6/m-499/Kalvetap vi ikkje kan vera bekjent av](https://www.buskap.no/journal/2022/6/m-499/Kalvetap%20vi%20ikkje%20kan%20vera%20bekjent%20av)). Det er mer kalvesykdom og høyere kalvedødelighet i større besetninger. Stikkord: Kalv nedprioritert ved nybygg, kontinuerlig drift og ikke tilrettelagt for gruppering (alt inn alt ut) gir stadig tilførsel av mottakelige individer, sykdom opprettholdes. Diare og luftveissykdom utgjør ca 80% av rapporterte lidelser kalv. For dødfødsel: fortsatt mer behov for fokus på overgangskua (tida rett før kalving) og forhold rundt kalving (bruk av kalvingsbinge, og hvordan kalvingsbingen ser ut/brukes).

Figur: utvikling i tidlig kalvetap (<https://nvt.vetnett.no/asset/Utgaver/2023/02/NVT-2023-2.pdf>)

Figur 2: Oversikt over tidleg kalvetap [%] i Kukontrollen i perioden 2002-2022.

Klauvlidelser er ofte smertefulle tilstander og har derfor stor velferdsmessig betydning. Betydningen av gode klauver kommer spesielt tydelig fram i løsdriftsfjøs (i form av trivsel, foropptak, melking, rang, dyreflyt). Utforming av fjøs og liggebås er viktig for klauvhelsa. Viktige faktorer er: mulighet for godt renhold, mulighet for å undersøke halte dyr (tilgang til klauvboks), komfortabel liggeplass, nok omsorgsbinger til syke/halte dyr. Husdyrkontroll og andre digitale systemer spiller en viktig rolle mtp. å stimulere til hyppig klauvskjæring og til å ta gode valg for å redusere risiko for overføring av klauvsjukdommer og andre sykdommer ved livdyrhandel.

Smittevern eksternt (kan få smittsomme klauvlidelser inn – digital dermatitt, klauvspalteflekmone). Vi har ikke samme utbredelse av digital dermatitt som i andre land – enda. Kritisk å begrense utviklingen. Norge hadde 10% smittede besetninger i 2021, mens Sverige hadde 58% og Danmark tilnærmet 100%. Utviklingen i Danmark har vist oss at dette kan utvikle seg til et viktig dyrevelferdsproblem.

Ungdyr er i utgangspunktet friske dyr med lite sykdomsproblemer. Kalver og ungdyr på beite behandles gjerne mot innvollsparasitter. NMBU har pågående forskningsaktivitet innen området (prosjektet Bovipar).

Adferdsrelaterte problemer

Erfaringer fra felt tilsier at grovfôrtilgang til kyr er bedre i dag enn for 20 år siden, og at dette er med på å forebygge stereotypier og andre adferdsproblemer. Dagens kunnskap tilsier at det er gunstig både for dyrevelferd og produksjon med lavere dyretetthet i binger. Mange av kvigene har i dag tett og mjukt liggeunderlag. Det gjelder også i større og større grad okser. NMBU har forskningsaktiviteter knyttet til tematikken gjennom Kutrivsel-prosjektet.

For adferdsrelaterte problemer ho kalv, se TINEs kalvebrosjyre, kap 4 og 5 (<https://sway.office.com/JP1mfwAul4MFX2XI>)

Avl

Den genetiske framgangen i NRF-rasen har vært bidragsytende til å redusere sykdommer og dermed bedre dyrevelferden. Mye har skjedd siden forrige dyrevelferdsmelding, og det henvises til avlsorganisasjonene for detaljerte innspill. Blant annet har embryooverføring blitt tatt i bruk i større grad, og det er pågående diskusjoner om regulering og bruk av genredigeringsteknologi.

Transport og slaktning

Det henvises til Animalia og slakteriene.

Geit

Historikk

Geit er det husdyrslaget som har gått sterkest tilbake i vår tid. På 1930-tallet fantes mer enn 300 000 geiter, og på begynnelsen av 1980-tallet var antallet redusert til ca. 100 000. I dag er det totalt ca 60 000 geiter i landet.

Geiter holdes i hovedsak for melkeproduksjon. Det er imidlertid en økende interesse for produksjon av kjøtt, samt bruk av geit til landskapspleie. Det er utformet en egen forskrift om velferd for småfe, som også omfatter geit. For tiden er det ingen etablert helsetjeneste for geit.

Etter det omfattende saneringsprogrammet «Friskere Geiter» i årene 2001-2015, er den norske geitepopulasjonen fri for mange av de smittsomme sykdommene (Byllesjuka, CAE og paratuberkulose). Disse sykdommene var tidligere var svært utbredt i Norge, og er fremdeles et problem i store deler av verden. I løpet av disse årene med sanering, valgte mange geitemelksprodusenter å avvikle geiteholdet slik at en har sett en strukturendring og profesjonalisering av mjølkegeitholdet i kjølvannet av prosjektet.

Geitas biologi

Til teksten fra forrige dyrevelferdsmelding kan det legges til at geita er en «short day breeder», med naturlig kjeingssesong på våren, men at noen produsenter har høstkjeing. For å jevne ut melkeleveransene har meieriene stimulert geiteeierne til å spre kjeingstidspunktet, og noen besetninger har derfor kjeing om høsten.

Betydning og omfang

Geit er det husdyrslaget som har gått sterkest tilbake i vår tid. På 1930-tallet fantes mer enn 300 000 geiter, og på begynnelsen av 1980-tallet var antallet redusert til ca. 100 000. I dag er det totalt ca 60 000 geiter i landet.

I motsetning til mange andre i-land, baseres norsk geitemelksproduksjon i utstrakt grad på utmarksressurser, og mange av geitebrukene er lokalisert i deler av landet som er uegnet for annen intensiv jordbruksproduksjon. Geitemelksproduksjon er dermed et viktig bidrag til bosetning og næringsvirksomhet i hele landet. Det har imidlertid vært en drastisk strukturendring i geiteholdet de siste 20 årene; antall produsenter er redusert med om lag 60% og gjennomsnittlig kvotestørrelse pr bruk har økt tilsvarende. Dersom denne trenden fortsetter, kan en slik strukturendring utgjøre en trussel mot det utmarksbaserte geiteholdet, fordi flere dyr pr bruk gjør det vanskeligere å benytte tilgjengelige utmarksressurser og seterbruk. Om lag 35% av geitemelkprodusentene benytter seg av seterdrift i sommermånedene, men andelen aktive seterbruk er synkende både for ku og geit. Dette medfører tap av beiteressurser, redusert biologisk mangfold og økt gjengroing av kulturlandskap. Geita er en effektiv kulturlandskapspleier, den tar seg utmerket frem i ulendt terreng og i bratte fjellsider. Geita foretrekker busk og kratt fremfor gress, i motsetning til andre beitedyr som ku og sau. Utmarksbeiting er helt klart positivt for omdømmet og et konkurransefortrinn for industrien.

Det finnes per desember 2022 ca. 21 600 melkegeiter i Norge, fordelt på 252 besetninger. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er 135 dyr. Fylkene Troms og Finnmark og Vestland har flest geiter med nærmere 45% av dyrene. Også Nordland, Møre og Romsdal og Innlandet har endel geit, mens flere fylker som Trøndelag, Rogaland, Agder og Viken har få eller ingen geitebruk.

Melkeytelsen for geiter ligger i gjennomsnitt på 677 liter per år. Totalt produseres ca 19 mill. liter melk per år, og dette er mer enn industriens behov. Geitemelk som anvendes brukes i all hovedsak til produksjon av ost, fordelt på brunost (60%) og ulike typer hvite oster (40%). Overskuddsmelk

benyttes i hovedsak som fôr til gris. Produkter der geitemelk inngår omsettes årlig for nesten 500 mill. kroner. Kvaliteten på geitemelka er forbedret betydelig de siste 15 årene, hovedsakelig gjennom målretta avl og import av semin. Geitostene gjør seg bemerket i både internasjonale og nasjonale konkurranser, som Oste-NM og World Cheese Awards. Geitemelk er en betydelig ingrediens i Gudbrandsdalsost G35, men nordmenn konsumerer i dag langt mindre brunost i dag enn vi gjorde for 30 år tilbake, og salget av geitemelksprodukter fra dagligvarehandelen er dessverre ikke så stort som man kunne ønsket. Lokalt foredlede produkter fra gårdsysterier selger derimot meget bra på arenaer som f.eks Bondens Marked.

Produksjon og driftsopplegg

Melkegeitene har en innendørssesong i vinterhalvåret, og en lang beitesesong i sommerhalvåret. Kjeingsesongen foregår innendørs og er konsentrert, og over 60% av kjeene blir født i januar og februar. I noen områder har meieriet stimulert til høstkjeing for å sikre jevn tilgang på melk gjennom året.

Under kjeing har noen produsenter binger med halm/annet strø slik at geita får ro under kjeing og tid til å ta seg av kjeet og kjeet får diet råmelk fra egen mor. Men det er også vanlig at geiter kjeer direkte på gulvet i fellesbingene. Etter Friskere geiter prosjektet har det blitt rutine å gi kjeet råmelk fra egen mor (manuelt eller ved diing i enkeltbinge), før påsettke flyttes over til en kje-binge med melkeforingsautomat (melkeerstatning av smittemessige (CAE) årsaker) og strø/tett underlag.

Geita får ett til to kje per år, vanligvis født vinterstid. Melkegeiter er lite muskelsatte dyr og sammenliknet med sau, er de derfor dårligere egnet for kjøttproduksjon. I mange kulturer, som i dag også er representert i Norge, er imidlertid geitekjøtt en viktig bestanddel av kostholdet. Kjekjøtt er magert og mildt på smak, og kan tilberedes på mange ulike måter. Kjøtt av voksne geiter brukes hovedsakelig i spekepølse.

De siste årene har det vært gjort flere framstøt for å gjøre kjøttproduksjon på kje lønnsom og dermed gi geiteholdet flere bein å stå på, blant annet gjennom kvoteordninger. Produsenter som foredler og omsetter kjøttet selv, har best lønnsomhet i kjøttproduksjonen.

Men til tross for bedre ordninger og tilskudd de siste årene, er fremdeles oppdrett av kje lite lønnsomt for mange produsenter. Om lag halvparten av kjea som fødes føres fram til slakt eller til rekruttering av besetninga, resten avlives rett etter fødselen. Om avlivning ikke utføres korrekt, kan dette være et dyrevelferdsproblem. Slag mot bakhode er sannsynligvis den vanligste avlivningsmetoden. Avlivning av kje er dårlig utnyttelse av en potensiell ressurs og et stort etisk dilemma for produsentene. Trenden mot større og færre bruk vanskeligjør kjeoppdrett ytterligere, eksempelvis vil 200 melkegeiter produsere om lag 450 kje årlig og oppdrett av disse krever mye areal og arbeidsinnsats.

De seinere åra har det vært en økning i antall besetninger med Boergeiter, som holdes for produksjon av kjøtt primært.

I noen land holdes geiter for ullproduksjon (kvalitetene kasjmir og mohair/angora), og ullproduserende raser er importert til oss. Geiteull er godt betalt, men hver geit gir lite ull (200 g/år) og produksjonen er meget arbeidskrevende i det geitene må kammes.

Utmarksbeiter brukes som fôrressurs i utstrakt grad i sommerhalvåret, men antall beitedager varierer naturlig nok mellom de ulike landsdelene. Gjennomsnittlig antall beitedager var 128 i 2022, og om lag 30% av melka produseres i den tida geitene er på beite.

Innredningssystemer

Melkegeiter holdes i løsdrift i innefôringsperioden, enten delt opp i binger på 15-25 dyr per bingje, eller hele flokken i en til to store binger. Stor dyretetthet kan føre til et høyt aggresjonsnivå. I en periode ble det bygget trange geitefjøs, med et areal nede i 0,5 m² per dyr, men det vanlige er at arealet er minst dobbelt så stort. Mange produsenter gjorde store utbedringer av fjøset da de sanerte i Friskere geiter prosjektet, hvor den klare anbefalingen var å beregne 1.5m² per geit.

Stor tetthet i bingene kan føre til unormalt høyt aggresjonsnivå, fordi lavt rangerte dyr ikke har plass til å vike unna mer dominante individer. Det samme kan oppstå ved knapphet på ressurser, som tilgang til eteplasser, kraftfôrautomat og vanntrau, eller hvis innemiljøet er ensidig slik at geita blir understimulert. I forbindelse med aggresjon i bingene kan det oppstå skader, bl.a. på jur og ribbeinsbrudd.

Den vanligste gulvtypen er plastrister, etterfulgt av strekkmjell og halmtalle. Geiter kjeder seg fort i et ensidig miljø, som kan føre til stress og uønsket negativ adferd. Ulike former for miljøberikelser finnes derfor i de fleste fjøs, som børster, liggehyller, klatreplataer, trevirke til å gnage på etc., og en del har tilgang til uteareal også vinterstid. Tidligere var det vanlig at geitene sto på en opphøyd båsrekke i fjøset under melking, men i nybygde fjøs er det mest vanlig at geitene melkes i et separat rom eller en egen avdeling i fjøset.

Fôr og vann

Geita har som oftest fri tilgang på grovfôr i innefôringsperioden. Det fôres med kraftfôr under melkingen, i tillegg er kraftforautomater eller manuell tildeling av kraftfor (eller fullformix) mellom melkingene vanlig i mange besetninger.

Inngrep

Geiter kan være hornet eller kollet. I en produksjonssammenheng foretrekkes dyr uten horn, først og fremst fordi man unngår skader ved aggresjon i flokken. Genet for kollethet er koblet med et gen som fører til at geitene blir tvekjønnet, hvilket medfører at en avlsmessig satsning på kollete dyr er vanskelig. I stedet er det vanlig å fjerne hornanleggene på kje, og dette gjøres rutinemessig i mange geiteflokker i Norge og er tillatt på kje yngre enn 4 uker gamle. For å redusere risikoen for gjenvekst anbefales det at kje avhornes før de er åtte dager gamle, eller så snart hornanleggene kan kjennes. Den vanligste prosedyren i Norge innebærer sedasjon og anestesi ved bruk av xylazin/ketamin, administrering av en dose NSAIDs og bruk av varmluftspistol, eller eventuelt brennjern for å fjerne hornanleggene. På grunn av anatomiske forhold er det imidlertid ikke problemfritt å bedøve og avhorne kje på en tilfredsstillende måte. Dette er omtalt i en artikkel i Norsk veterinærtidsskrift: https://nvt.vetnett.no/journal/2020/2/m-481/Avhorningsnekroser_i_hjernen_hos_geitekje:

Med kjøttproduksjon på kje på beite vil behovet for kastrering øke. Inngrepet utføres som på vær og okse, av veterinær og med bedøvelse.

Fysisk helse

Etter det omfattende saneringsprogrammet «Friskere Geiter» i årene 2001-2015, er den norske geitepopulasjonen fri for mange av de smittsomme sykdommene (Byllesjuka, CAE og paratuberkulose). Disse sykdommene var tidligere var svært utbredt i Norge, og er fremdeles et problem i store deler av verden. De hadde stor negativ innflytelse på dyrevelferden. Friske geiter har også et lavere klimagassutslipp og et lavere antibiotikaforbruk. Tankmelk fra samtlige besetninger overvåkes årlig for eventuell re-smitte. Dessverre utgjør saue-, kameldyr- og ammegeitbesetninger en smittetrussel fordi blant annet byllesjuka forekommer i disse besetningene. Det gjøres mye godt arbeid i norske geiteflokker, men det mangler en koordinerende enhet slik helsetjenestene er for

storfe, svin, fjørfe og sau. De eksisterende helsetjenestene koordinerer blant annet sjukdomsforebyggende tiltak på tvers av aktørene i næringa og har ansvar for drift av dyrevelferdsprogrammene for storfe og svin og etter hvert sau. Kunnskap og holdninger er viktig for dyrevelferden, og helsetjenestene har en sentral rolle i dette arbeidet. Det er avgjørende for gjennomføring av framtidige dyrevelferdsfremmende tiltak hos norske geiter at det etableres en helsetjeneste for geit på linje med de andre artene.

I 1995 innførte geitekontrollen, som i dag omfatter 231 besetninger, en helsekortordning for bruk i besetningene. Det ble i 2022 registrert i underkant av 6 sjukdomsbehandlinger per 100 årsgeiter. Rapportering av sykdomsforekomst er dessverre mangelfull. Det har siden 2010 vært mulig å rapportere sjukdomsbehandlinger på geit via Dyrehelseportalen. Intensjonen er å overføre sjukdomskoder til geitekontrollen slik som det gjøres i Kukontrollen, men dette er ikke på plass per april 2023.

Mage-/tarmbetennelse er vanligste diagnose på helsekortene. Det er vanlig å vaksinere geitene mot klostridieinfeksjoner. Frekvensen av jurbetennelse (klinisk mastitt), abort og andre reproduksjonsproblemer er relativt lav, men sjukdommer som mastitt og lungebetennelse kan fort få dødelig utgang om behandling ikke iverksettes på et tidlig stadium. Kostnaden av å få veterinær på besøk til et enkeltdyr overskrider ofte verdien av dyret, og i mange tilfeller blir derfor dyret avlivet i stedet for behandlet.